

جغرافیا و روابط انسانی، پاییز ۱۴۰۰، دوره ۴، شماره ۲، صص ۴۶۵-۴۵۳

تحلیل اثرات گردشگری بر توسعه روستای درک، شهرستان چابهار

جلوه جلیلی

تبریز/برنامه ریزی و علوم محیطی/جغرافیا و برنامه ریزی روستایی/تبریز/ایران/

jalili.jelve@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۶/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۰۱

چکیده

گردشگری صنعتی است که توسعه آن نیازمند شناخت و آگاهی کافی از مسائل و عوامل موثر اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در هر منطقه است. بنابراین هدف از پژوهش حاضر تحلیل اثرات گردشگری بر توسعه روستای درک در استان سیستان و بلوچستان می باشد. اطلاعات و داده های پژوهش به وسیله مطالعات میدانی و مطالعات اسنادی- کتابخانه ای به دست آمده است. جامعه آماری تحقیق ۵۱ نفر از روستاییان می باشند. تجزیه و تحلیل یافته ها با استفاده از نرم افزار spss و به کارگیری آزمون تی تک نمونه ای انجام گرفته است. نتایج نشان می دهد، در شاخص اثرات اقتصادی گردشگری سطح معناداری هر یک از گویه از ۰,۰۵ کمتر بوده است که این نشان می دهد تمامی متغیرهای شاخص اقتصادی اثرات معناداری بر گردشگری دارند به جز متغیر افزایش قدرت خرید و ارتقای سطح زندگی. در میان متغیرهای شاخص اجتماعی و فرهنگی گردشگری، تمامی متغیرها دارای سطح معناداری می باشند. در شاخص اثرات زیست محیطی گردشگری به جز شاخص های حفظ محیط زیست گیاهی، آلودگی های صوتی، آلودگی هوا و ... بهبود وضعیت معابر داخلی بقیه متغیرها از سطح معناداری برخوردار می باشند.

کلیدواژه ها: گردشگری، اثرات گردشگری، توسعه، توسعه روستایی، درک

بیان مساله

در دنیای امروز صنعت گردشگری یکی از مهمترین بخش هایی است که در اقتصاد کشورها در زمینه اشتغالزایی و کسب درآمد می تواند تاثیرگذار باشد و مقدمات توسعه اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی جوامع را فراهم سازد. اگرچه وجود برخی نگرانی ها و دغدغه ها، سرمایه گذاری در این حوزه را با تردیدها و چالش هایی مواجه ساخته است. اما وجود جاذبه های طبیعی، اقلیم های متفاوت جغرافیایی به همراه میراث و تمدن بشری دستمایه های گرانبغی است که می تواند تحولات بنیادین در عرصه های مختلف به همراه داشته باشد. جا به جایی انسان ها در طول تاریخ یکی از موثرترین عوامل تحولزا در محیط های انسانی بوده و آثار اقتصادی، اجتماعی و کالبدی فراوانی را به دنبال داشته است. جابجایی های مذکور با ملحوظ داشتن عنصر تفریح و تفرج با اشاعه تمدن صنعتی و توسعه ارتباطات در سده گذشته گستردگی خاصی یافته و از حالت یک فعالیت فرعی و فراغتی به یک نیاز اساسی در برنامه ریزی های توسعه تبدیل شده است (اعظمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۴). امروزه رشد جمعیت در مناطق روستایی، بدون سرمایه گذاری نظام مند در راستای تقویت زیرساخت های اقتصادی و متنوع سازی آنها، به گسترش بیش از حد فعالیت های تولیدی و متکی بر منابع طبیعی انجامیده و این گسترش ناپایدار نیز به گونه ای محسوس به تخریب فزاینده منابع طبیعی موجود منجر شده است. گذشته از این پیامد منفی، با نرخ پایین بهره وری نیروی کار در نتیجه ماشینی شدن نامناسب، نرخ بالای بیکاری (پنهان و آشکار) در بخش تولیدات روستایی و گسترش فناوری سرمایه بر، ایجاد فرصت های شغلی پایدار در تولید درآمد از طریق گسترش کارکردهای متکی بر منابع طبیعی در پاسخ به خیل عظیم بیکاران روستایی که بی بهره از سرمایه و مهارت لازم، ناگزیر با مهاجرت به کلانشهرها حاشیه نشینی را گسترش می دهند، تاحدی غیر ممکن شده است. از آنجا که رشد اقتصادی گردشگری بالاست، آن را می توان عمده ترین صنعت درآمدزا و اصلی ترین پشتوانه اقتصادی جهان آینده پیش بینی کرد (نادری، ۱۳۹۲: ۳۲). گردشگری، یکی از پویاترین فعالیت های اقتصادی عصر حاضر است که نقش مهمی در توسعه پایدار محلی ایفا می کند. این صنعت از طریق ترکیب و به کارگیری همزمان منابع داخلی و خارجی منافع اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و فرهنگی زیادی را به همراه دارد. در بسیاری از کشورها، امروزه گردشگری نیروی اصلی بهبود و رشد اقتصادی کشور محسوب شده و با فراهم آوردن فرصتی راهبردی به اقتصاد محلی تنوع بخشیده، موجب اشتغال زایی شده، ایجاد درآمد می کند و باعث افزایش ارزش منابع وارد شونده به محیط محلی می شود (قربانی، ۱۳۹۳: ۱۰۵).

به طور کلی گردشگری می تواند به عنوان ابزاری برای توسعه مناطق روستایی باشد؛ چرا که این مقوله می تواند به عنوان یک منبع مالی جدید وضعیت اقتصادی مردم محلی را بهبود و به عنوان منبعی در خصوص زدودن فقر، افزایش اشتغالزایی مطرح باشد. همچنین توسعه گردشگری و توسعه روستایی دو عامل مرتبط به هم بوده که توسعه هر کدام بر دیگری اثری مثبت دارد (قادرمرزی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱۲).

کشور ما با تکیه بر میراث غنی فرهنگی و چشم اندازهای طبیعی خود، جاذبه های بی شماری را برای همگان فراهم آورده است. بر همین اساس، از گذشت های دور در کانون توجه جهانگردان و سیاحان بوده است. در این میان روستای درک با دارا بودن جاذبه های متعدد و متنوع گردشگری و همچنین به سبب نزدیکی به دیگر مناطق گردشگری استان

سیستان و بلوچستان از یک سو و وجود فرهنگ مناسب گردشگرپذیری در بین مردم محلی از سوی دیگر از جمله فضاهای روستایی است که می توان آن را به عنوان یکی از کانون های مهم گردشگری در این استان به شمار آورد. بنابراین این پژوهش به دنبال بررسی اثرات توسعه گردشگری در روستای درک می باشد.

مبانی نظری

توسعه روستایی

در زمینه توسعه روستایی، رویکردها و راهبردهای مختلف نظیر رویکردهای اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و فضایی و جامع مطرح است. راهبرد توسعه روستایی همه جانبه با یکپارچه روستایی راهبردی است که رویکردی جامع نسبت به برنامه ریزی توسعه روستایی دارد. با توجه بدین مطلب، تعاریف گوناگون درباره توسعه روستایی مطرح شده است؛ چنان که بیان کرده اند، هدف توسعه روستایی فقط تغییر وضعیت روستاها از نظر اقتصادی نیست، بلکه ابعاد اجتماعی را هم در بر می گیرد که با حداکثر بهره وری از منابع محلی، سود آن به طور عادلانه تقسیم شود. صاحب نظران معمولاً برای رسیدن به اهداف توسعه روستایی دو بعد را در نظر می گیرند، یکی اینکه بر توسعه کشاورزی تأکید دارند و آن را محور اصلی توسعه روستایی می دانند و دیگر اینکه همزمان با توسعه کشاورزی به توسعه صنعت نیز توجه دارند. بنابراین، با توجه بدین نظریات، تأکید برنامه های توسعه روستایی در ابتدا بر توسعه کشاورزی، صنعتی کردن روستاها، دادن امکانات و خدمات رفاهی و اجرای طرح های کالبدی بوده است (فرهادیان و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۳).

گردشگری روستایی

گردشگری روستایی راه حلی کلی برای همه ی دردها و مسائل و مشکلات نواحی روستایی نیست؛ اما یکی از شیوه هایی است که می تواند آثار اقتصادی مهمی برای نواحی روستایی داشته و به کند شدن روند تخلیه سکونتگاه های روستایی و کاهش مهاجرت جمعیت روستایی کمک کند. دیدگاه های مختلفی از سوی محققان، در زمینه ی گردشگری روستایی ارائه شده است که از آن به عنوان موتور محرکه ی توسعه ی روستایی یاد کرده اند (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۶).

گردشگری روستایی، گزینه شاخص بخش گردشگری است که می تواند توان های بالقوه طبیعی و ویژگی های فرهنگی را به سرمایه های بالفعل تبدیل نماید و رونق آن موجب اشتغال، اعتلای فرهنگی، حفاظت محیط زیست و تقویت موقعیت ایران در نظام بین المللی گردد و همچنین محرکی برای رشد اقتصادی است و بر بخش فرهنگی - اجتماعی و محیط زیست تأثیرات فراوانی دارد (نادری و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۴).

انواع مختلفی از تأثیرات گردشگری وجود دارند که به طور کلی می توان آنها را به تأثیرات و پیامدهای مثبت و منفی اقتصادی و محیطی و نیز اجتماعی - فرهنگی تقسیم کرد.

اثرات اقتصادی توسعه ی توریسم روستایی:

صنعت گردشگری، دارای آثار اقتصادی گسترده ای هست. از جمله این اثرات می توان به تنوع فعالیت های اقتصادی، افزایش درآمد ارزی پایدار و مناسب، کاهش بیکاری و ایجاد اشتغال برای مردم کم درآمد، ارتقای سطح زندگی مردم، بهبود زیرساخت ها و امکانات موجود، کسب درآمد ارزی برای کشور میزبان و بهبود تراز پرداخت ها، افزایش درآمدهای مالیاتی از محل فعالیت های اقتصادی مرتبط با گردشگری، ایجاد تعادل منطقه ای، تعدیل ثروت، ایجاد سرمایه عمومی همانند درآمد برای افراد و خانوارهای درون روستا، دگرگون ساختن فعالیت های اقتصادی و سوق دادن درآمد از مناطق شهری به روستاها و بالاخره جلوگیری از برون کوچی روستاییان از اثرات اقتصادی گردشگری محسوب می شود.

اثرات اجتماعی فرهنگی توسعه ی توریسم روستایی:

این تغییرات بلندمدت تر است و در نتیجه ی رشد و توسعه ی صنعت گردشگری رخ خواهد داد. از آنجا که نتیجه یا ره آورد صنعت گردشگری موجب تغییراتی در زندگی روزانه و فرهنگ جامعه میزبان می شود. اصطلاح «اثرات اجتماعی فرهنگی» را به معنای تغییراتی بکار می برند که در تجربه های روزانه ارزش ها، شیوه ی زندگی و محصولات هنری و فکری جامعه ی میزبان رخ می دهد. بنابراین گردشگری روستایی از میراث فرهنگی منطقه حفاظت می کند و همچنین زمینه ی حفظ و ارتقای الگوهای فرهنگی در زمینه های موسیقی، رقص، تئاتر، لباس، هنر و صنایع دستی، آداب و رسوم، سبک زندگی و سبک معماری که از جمله جاذبه های مهم گردشگری است که به وسیله ی گسترش گردشگری زمینه ی حفظ و ارتقای آنها را فراهم می سازد. همچنین گردشگری موجب تغییرات منفی در فعالیت های سنتی و هنری روستاییان به منظور متناسب ساختن آنها برای گردشگران روستایی و کاهش تدریجی استفاده از گویش محلی در منطقه می شود.

اثرات زیست محیطی توسعه ی توریسم روستایی:

از یک طرف محیط زیست فیزیکی (طبیعی و دست ساز انسانی) بسیاری از جاذبه ها و منابع طبیعی توریستی را فراهم می سازد و از طرف دیگر توسعه ی گردشگری می تواند آثار مثبت و منفی بر محیط زیست داشته باشد. از آثار مثبت آن می توان به نگهداری نواحی طبیعی مهم (همانند پارک های ملی و حفاظت شده)، نگهداری مکان های باستانی و تاریخی و ویژگی های معماری، بهبود کیفیت محیط زیست و توسعه ی زیر ساخت ها و تأسیسات زیربنایی که برای توسعه ی روستایی ایجاد می شوند و از اثرات منفی آن آلودگی آب، آلودگی هوا، آلودگی های صوتی، مشکلات دفع

مواد زاید، زیانهای اکولوژی (از بین بردن رشد گیاهان در پارکها و نواحی حفاظت شده، قطع درختان، آتش زدن درختان و...) و حوادث زیست محیطی و کشاورزی را به دنبال داشته باشد (قربانی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۰۷).

در ارتباط با گردشگری و اثرات آن بر توسعه روستاها تاکنون مطالعات زیادی صورت پذیرفته است که در ادامه به تشریح چند مورد از این مطالعات می پردازیم.

بومی سازی توسعه

یکی از مهم ترین اسنادی که می تواند پشتیبانی مطلوبی را از تحقق توسعه به ویژه توسعه روستایی داشته باشد برنامه های توسعه است. در ایران برنامه های توسعه عموماً از بالا به پایین و بدون مشارکت دادن اعضا و نهادهای جامعه محلی طراحی شده و به صورت سند توسعه تدوین یافته است. کنشگران عرصه برنامه ریزی در ایران غالباً نیروها، کارشناسان و کارگزاران دولتی بوده اند. این در حالی است که جلب مشارکت صاحب نظران دانشگاهی، نهادها و تشکل های غیردولتی و شرکت فعالان اقتصادی غیردولتی در شوراها و کمیته های برنامه ریزی می تواند دامنه پذیرش خط مشی ها و سیاست های برنامه را در جامعه بسط داده، بر موفقیت اجرایی برنامه بیفزاید. از طرف دیگر در سیاست گذاری های توسعه روستایی بی توجهی به الگوی توسعه محلی و بومی باعث ایجاد مشکلات و شکاف های متعدد در روستاهای کشور شده است که از جمله آنها می توان به مهاجرت، بیکاری، به هم ریختن بافت کهن و سنتی، شکاف طبقاتی، توزیع ناعادلانه منابع و امکانات بین شهر و روستا و غیره اشاره کرد (تقی زاده فانید و همکاران، ۱۴۰۰).

ایمانی و همکاران ۱۳۹۸ در پژوهشی به بررسی اثرات گردشگری روستایی بر کیفیت زندگی در روستای کریک شهرستان دنا پرداختند. یافته ها حاکی از آن است که از بین نه شاخص بررسی شده مرتبط با ابعاد مختلف اجتماعی فرهنگی، اقتصادی، کالبدی زیربنایی و زیست محیطی کیفیت زندگی، سه شاخص کیفیت سلامت و بهداشت، کیفیت تعامل و همبستگی اجتماعی و کیفیت محیط مسکونی در سطح متوسط رضایتمندی ساکنین قرار دارد و در مقابل شش شاخص کیفیت امنیت فردی و اجتماعی، کیفیت گذران اوقات فراغت، کیفیت آموزشی، کیفیت اقتصادی، کیفیت زیرساختی و کیفیت زیست محیطی پایین تر از حد متوسط گویه ها ارزیابی شده است که در مجموع گردشگری نتوانسته است باعث بهبود کیفیت زندگی روستای کریک شود.

بیات و همکاران ۱۳۹۸ در پژوهشی به بررسی و تحلیل مقایسه ای ادراکات ساکنان محلی به اثرات گردشگری در نواحی روستایی پرداختند. در این تحقیق روستاهای حوضه آبریز رودخانه کلان شهرستان ملایر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. بر اساس نتایج تحقیق با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی اثرات مثبت به سه دسته در ابعاد اقتصادی، محیطی، و اجتماعی و اثرات منفی نیز به سه دسته در ابعاد محلی زیستی، اجتماعی و فرهنگی تقسیم شد. نتایج تحلیل

خوشه ای ادراکات مردم محلی از اثرات مثبت و منفی گردشگری بیانگر سه دیدگاه متفاوت است. در اغلب موارد تفاوت معناداری میان ادراکات ساکنان محلی از اثرات مثبت و منفی گردشگری مشاهده شد. نتایج پژوهش منطبق بر اصول نظریه تبادل اجتماعی است، به طوری که ادراکات ساکنان محلی تابع میزان اثرپذیری آنها از ابعاد مختلف اثرات مثبت و منفی گردشگری است.

علیقلی زاده ۱۳۹۸ در پژوهشی به بررسی اثرات توسعه گردشگری روستایی بر بخش کشاورزی در روستاهای جلگه ای دهستان میان بند شهرستان فیروز پرداخته است. در تحلیل داده های این تحقیق از آزمون های آماری تک نمونه ای، تی وابسته و همبستگی استفاده شد. نتایج این تحقیق بیانگر آن است که تاثیرات توسعه گردشگری بر مولفه هایی نظیر میزان تولیدات کشاورزی، اشتغال در بخش کشاورزی، ارزش افزوده و سود حاصله از تولیدات بخش کشاورزی و میزان انگیزه برای فعالیت و سرمایه گذاری در بخش کشاورزی با سطح تاثیرات مطلوب آنها تفاوت معناداری داشته است. بنابراین توسعه گردشگری در این منطقه نتوانسته است پیوند مکمل و مطلوبی با بخش کشاورزی برقرار کند به طوری که توسعه گردشگری در این منطقه، باعث بروز چالش هایی از قبیل تغییرات شدید کاربری اراضی زراعی و باغی، کاهش تولیدات زراعی و باغی و دامی، کاهش انگیزه برای کار و فعالیت ساکنان روستایی در بخش کشاورزی شده است. بنابراین روند توسعه گردشگری روستایی در این منطقه موجب پیوند و رابطه نامطلوب با بخش کشاورزی شده و تخریب و آسیب این بخش را در پی داشته است.

نوری پور و همکاران ۱۳۹۷ در پژوهشی به بررسی اثرات توسعه گردشگری در روستاهای بخش مرکزی شهرستان بویر احمد پرداخته اند. نتایج مقایسه وضعیت پنج سال پیش (قبل از رونق گردشگری) دو گروه روستاها نشان داد در مؤلفه های سرمایه اجتماعی، توجه به آداب و رسوم محلی، تمایل به زندگی در روستا، اشتغال و آگاهی زیست محیطی بین دو گروه روستاهای غیرگردشگرپذیر و گردشگرپذیر تفاوت معنی داری وجود دارد، به طوری که در روستاهای گردشگر پذیر این مؤلفه ها از میانگین بالاتری برخوردار بوده است. هم چنین نتایج مقایسه وضعیت فعلی دو گروه روستاها نشان داد تنها در مؤلفه های تخلف های اجتماعی و آگاهی زیست محیطی بین دو گروه روستاهای غیرگردشگرپذیر و گردشگرپذیر تفاوت معنی داری وجود دارد، به طوری که رونق گردشگری، از لحاظ اجتماعی اثر منفی داشته و منجر به افزایش تخلف اجتماعی شده است و از لحاظ زیست محیطی تأثیر مثبت داشته و منجر به افزایش آگاهی زیست محیطی خانوارهای روستایی شده است. افزون بر آن، گردشگری از لحاظ اقتصادی و زیرساختی هیچ گونه اثر قابل ملاحظه ای در منطقه نداشته است.

نظریان و همکاران ۱۳۹۴ در پژوهشی به بررسی و تحلیل اثرات گردشگری بر روستاها در منطقه سرعین پرداخته اند. جامعه آماری شامل جمعیت گردش پذیر سرعین و کارشناسان سطح ناحیه بوده و برای نمونه گیری از

فرمول کوکران استفاده شده است. با در نظر گرفتن سطح اطمینان ۹۵ درصد و احتمال قابل قبول خطای برآورد ۶ درصد، حجم نمونه ۲۶۰ خانوار مسکونی و حجم نمونه جامعه کارشناسان با در نظر گرفتن سطح اطمینان ۹۵ درصد و احتمال قابل قبول خطای برآورد ۵ درصد، ۵۶ کارشناس به دست آمده است. نتایج تحقیق نشان داد نخست شکل گیری هسته اولیه و رشد سریع مبتنی بر قابلیت های محیطی و ظرفیت های گردشگری به ویژه در خصوص چشمه های آب گرم بوده است. سپس رابطه معناداری بین تحولات کالبدی- فضایی سریع با بهره برداری از چشمه های آب درمانی وجود دارد. همچنین تبدیل شهر اردبیل به عنوان مرکز استان در دو دهه اخیر، عامل مهم در رشد و توسعه سریع بوده است.

سجادی و احمدی ۱۳۹۲ در پژوهشی به ارزیابی اثرات گردشگری روستایی شهرستان فومن از دیدگاه جامعه روستایی پرداخته اند. نتایج توصیفی تحقیق نشان دادند که "انباشت زباله و آشغال در محیط زیست روستایی و افزایش درآمدهای دستگاه های دولتی از قبیل دهیاری ها، بخشداری ها، شهرداری ها و ... " مهمترین اثرات گردشگری روستایی در شهرستان فومن می باشند. با استفاده از تحلیل عاملی، اثرات گردشگری روستایی در شهرستان فومن در نه عامل خلاصه شدند. این عوامل توانستند ۷۲ درصد از واریانس اثرات گردشگری روستایی در شهرستان فومن را تبیین کنند.

روش پژوهش

تحقیق حاضر از نظر روش توصیفی تحلیلی می باشد. گرد آوری اطلاعات و داده ها به وسیله مطالعات میدانی و بررسی های کتابخانه ای- اسنادی به دست آمده است. جامعه آماری پژوهش، مردم روستای درک می باشند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۵۱ نفر برآورد شده است. اطلاعات به وسیله پرسش نامه از بین روستاییان جمع آوری شده است. برای تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS و آزمون تی تک نمونه ای استفاده شده است. محدوده مورد مطالعه پژوهش روستای درک می باشد. درک، روستایی از توابع بخش مرکزی شهرستان زرآباد در استان سیستان و بلوچستان ایران است. این روستا در دهستان زرآباد شرقی قرار دارد و براساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵، جمعیت آن برابر با ۴۴۹ نفر (۱۰۳ خانوار) بوده است. بیشترین دلیل شهرت درک اول به خاطر نام آن است که ایهام برانگیز است و در سال های اخیر بین گردشگران مشهور شده که آرزو می کنند برای هم که زودتر به درک بروند. اما فارغ از نام آن دلیل اصلی و جاذبه مهم این روستا تلاقی کویر و دریاست که در طلوع و غروب مناظری وصف ناشدنی را شکل می دهند. به دلیل توجه و حضور گردشگران در سالهای اخیر، امکانات گردشگری بومگردی در این روستا شکل گرفته و با کمی پرس و جو می توان اقامتگاه روستایی مناسبی را پیدا نمود.

جدول (۱): گویه های تاثیرات گردشگری

گویه های اثرات اقتصادی	گویه های اثرات اجتماعی- فرهنگی	گویه های اثرات زیست محیطی
افزایش درآمد	تغییر در نوع پوشش اهالی روستا	حفظ محیط زیست گیاهی
ایجاد اشتغال	گسترش روابط بیرونی روستاها با روستاهای همجوار	حفظ محیط زیست جانوری
افزایش سرمایه گذاری دولتی	بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی	گسترش فضای سبز
افزایش سرمایه گذاری خصوصی	بهبود وضعیت آموزش	بهبود راه های ارتباطی
افزایش تولید صنایع دستی	بهبود کیفیت زندگی	گسترش خدمات زیر بنایی (آب، برق، مخابرات و غیره)
افزایش قیمت ها	کاهش مهاجرت	آلودگی های صوتی، آلودگی هوا و ...
افزایش قدرت خرید و ارتقای سطح زندگی	بهبود کیفیت خدمات اجتماعی	ایجاد مناطق حفاظت شده بهبود وضعیت معابر داخلی

منبع: (اعظمی و همکاران ۱۳۹۵، فرهادیان و همکاران ۱۳۹۵، قادر مرزی و همکاران ۱۳۹۴)

یافته ها

در ابتدا به تجزیه و تحلیل داده های توصیفی پرداخته شده است. از بین ۵۱ نمونه آماری، ۳۵ نفرشان (۳۱،۴ درصد) را مرد تشکیل داده است. ۱۶ نفرشان (۳۱،۴ درصد) را زنان تشکیل داده اند.

جدول (۲): توزیع فراوانی جنس پاسخگویان

جنس	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
مرد	۳۵	۶۸،۶	۶۸،۶
زن	۱۶	۳۱،۴	۳۱،۴
جمع	۵۱	۱۰۰،۰	۱۰۰،۰

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

براساس جدول زیر، ۲۸ نفر (۵۴،۹ درصد) از پاسخگویان تحصیلات ابتدایی داشته اند. ۲۰ نفرشان (۳۹،۲ درصد) تحصیلات دیپلم و ۳ نفرشان (۵،۹ درصد) لیسانس داشته اند.

جدول (۳): توزیع فراوانی تحصیلات پاسخگویان

تحصیلات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
ابتدایی	۲۸	۵۴،۹	۵۴،۹
دیپلم	۲۰	۳۹،۲	۳۹،۲
لیسانس	۳	۵،۹	۵،۹
جمع	۵۱	۱۰۰،۰	۱۰۰،۰

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

همچنین گروه بندی سنی پاسخگویان نشان داد که گروه ۲۰ تا ۲۵ سال ۱۵ نفر (۲۹,۴ درصد) بوده اند. گروه ۲۵ تا ۳۰ سال ۲۳ نفر (۴۵,۱ درصد) و گروه ۳۰ تا ۳۵ سال ۱۳ نفر (۲۵,۵ درصد) از پاسخگویان را تشکیل داده اند.

جدول (۴): توزیع فراوانی سن پاسخگویان

سن	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۲۰ تا ۲۵ سال	۱۵	۲۹.۴	۲۹.۴
۲۵ تا ۳۰ سال	۲۳	۴۵.۱	۴۵.۱
۳۰ تا ۳۵ سال	۱۳	۲۵.۵	۲۵.۵
جمع	۵۱	۱۰۰.۰	۱۰۰.۰

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

اثرات اقتصادی گردشگری

در این پژوهش از سه شاخص اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی استفاده شده است. در شاخص اقتصادی تعداد ۷ گویه به کار رفته است که عبارتند از افزایش اشتغال، افزایش سرمایه گذاری دولتی، افزایش سرمایه گذاری خصوصی، افزایش سطح تولید صنایع دستی، افزایش قیمت ها و افزایش قیمت خرید و ارتقای زندگی. میانگین و انحراف معیار هر یک از این گویه ها در جدول ۵ به نمایش گذاشته شده است.

جدول (۵): میانگین اثرات اقتصادی گردشگری

انحراف معیار	میانگین	گویه های اقتصادی
۱.۰۱۹	۴.۰۴	افزایش درآمد
۰.۷۵۵	۴.۴۳	ایجاد اشتغال
۰.۸۹۴	۴.۰۴	افزایش سرمایه گذاری دولتی
۱.۱۷۲	۲.۵۳	افزایش سرمایه گذاری خصوصی
۰.۹۴۲	۳.۴۱	افزایش تولید صنایع دستی
۰.۸۱۰	۳.۹۴	افزایش قیمت ها
۰.۹۷۹	۳.۰۴	افزایش قدرت خرید و ارتقای سطح زندگی

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

اثرات اجتماعی- فرهنگی گردشگری

در شاخص اجتماعی و فرهنگی تعداد ۷ گویه به کار رفته که این گویه شامل تغییر در نوع پوشش اهالی روستا، گسترش روابط بیرونی روستاها با روستاهای همجوار، بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی، بهبود وضعیت آموزش، بهبود کیفیت زندگی، کاهش مهاجرت و بهبود کیفیت خدمات اجتماعی هستند. میانگین و انحراف معیار هر یک از این گویه ها در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول (۶): گویه های اثرات اجتماعی فرهنگی گردشگری

انحراف معیار	میانگین	گویه های اجتماعی- فرهنگی
۰.۸۵۵	۳.۲۹	تغییر در نوع پوشش اهالی روستا
۱.۰۵۰	۳.۷۶	گسترش روابط بیرونی روستاها با روستاهای همجوار
۱.۱۴۴	۳.۸۲	بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی
۱.۱۳۱	۲.۰۴	بهبود وضعیت آموزش
۱.۱۵۵	۳.۴۹	بهبود کیفیت زندگی
۱.۱۷۱	۱.۹۰	کاهش مهاجرت
۱.۰۱۲	۱.۷۶	بهبود کیفیت خدمات اجتماعی

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

اثرات زیست محیطی گردشگری

در شاخص اثرات زیست محیطی گردشگری تعداد ۸ گویه به کار رفته است که عبارتند از: حفظ محیط زیست گیاهی، حفظ محیط زیست جانوری، گسترش فضای سبز، بهبود راه های ارتباطی، گسترش خدمات زیر بنایی (آب، برق، مخابرات و غیره)، آلودگی های صوتی، آلودگی هوا و ...، ایجاد مناطق حفاظت شده و بهبود وضعیت معابر داخلی. میانگین و انحراف معیار هر یک از این گویه ها در جدول ۷ مشخص شده است.

جدول (۷): گویه های اثرات زیست محیطی گردشگری

انحراف معیار	میانگین	گویه های اثرات زیست محیطی
۱.۱۰۰	۳.۱۰	حفظ محیط زیست گیاهی
۱.۰۲۱	۳.۶۱	حفظ محیط زیست جانوری
۰.۹۷۹	۳.۹۶	گسترش فضای سبز
۱.۱۸۶	۲.۴۱	بهبود راه های ارتباطی
۱.۱۵۵	۲.۴۷	گسترش خدمات زیر بنایی (آب، برق، مخابرات و غیره)
۱.۱۱۱	۲.۷۵	آلودگی های صوتی، آلودگی هوا و ...
۰.۹۴۶	۳.۵۳	ایجاد مناطق حفاظت شده
۱.۲۲۸	۲.۸۲	بهبود وضعیت معابر داخلی

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

همانطور که در جدول (۸) نشان می دهد. در شاخص اثرات اقتصادی گردشگری سطح معناداری هر یک از گویه از ۰,۰۵ کمتر بوده است که این نشان می دهد تمامی متغیرهای شاخص اقتصادی اثرات معنادار بر گردشگری دارند به جز متغیر افزایش قدرت خرید و ارتقای سطح زندگی. در میان متغیرهای شاخص اجتماعی و فرهنگی گردشگری همانطور که نشان می دهد تمامی متغیرها دارای سطح معناداری می باشند. در شاخص اثرات زیست محیطی گردشگری به جز شاخص های حفظ محیط زیست گیاهی، آلودگی های صوتی، آلودگی هوا و ... و بهبود وضعیت معابر داخلی بقیه متغیرها از سطح معناداری برخوردار می باشند.

جدول (۸): آزمون تی شاخص های اثرات اقتصادی، اجتماعی-فرهنگی و زیست محیطی گردشگری

95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	Sig. (2-tailed)	t	متغیر
Upper	Lower				
۱.۳۳	۰.۷۵	۱.۰۳۹	۰	۷.۲۸۳	افزایش درآمد
۱.۶۴	۱.۲۲	۱.۴۳۱	۰	۱۳.۵۳۷	ایجاد اشتغال
۱.۲۹	۰.۷۹	۱.۰۳۹	۰	۸.۳۰۶	افزایش سرمایه گذاری دولتی
-۰.۱۴	-۰.۸	-۰.۴۷۱	۰.۰۰۶	-۲.۸۶۷	افزایش سرمایه گذاری خصوصی
۰.۶۸	۰.۱۵	۰.۴۱۲	۰.۰۰۳	۳.۱۲۲	افزایش تولید صنایع دستی
۱.۱۷	۰.۷۱	۰.۹۴۱	۰	۸.۲۹۶	افزایش قیمت ها
۰.۳۱	-۰.۲۴	۰.۰۳۹	۰.۷۷۶	۰.۲۸۶	افزایش قدرت خرید و ارتقای سطح زندگی
۰.۵۳	۰.۰۵	۰.۲۹۴	۰.۰۱۸	۲.۴۵۵	تغییر در نوع پوشش اهالی روستا
۱.۰۶	۰.۴۷	۰.۷۶۵	۰	۵.۱۹۹	گسترش روابط بیرونی روستاها با روستاهای همجوار
۱.۱۵	۰.۵	۰.۸۲۴	۰	۵.۱۴۲	بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی
-۰.۶۴	-۱.۲۸	-۰.۹۶۱	۰	-۶.۰۶۸	بهبود وضعیت آموزش
۰.۸۲	۰.۱۷	۰.۴۹	۰.۰۰۴	۳.۰۳	بهبود کیفیت زندگی
-۰.۷۷	-۱.۴۳	-۱.۰۹۸	۰	-۶.۶۹۹	کاهش مهاجرت
-۰.۹۵	-۱.۵۲	-۱.۲۳۵	۰	-۸.۷۲	بهبود کیفیت خدمات اجتماعی
۰.۴۱	-۰.۲۱	۰.۰۹۸	۰.۵۲۷	۰.۶۳۶	حفظ محیط زیست گیاهی
۰.۹	۰.۳۲	۰.۶۰۸	۰	۴.۲۵	حفظ محیط زیست جانوری
۱.۲۴	۰.۶۹	۰.۹۶۱	۰	۷.۰۰۹	گسترش فضای سبز
-۰.۲۵	-۰.۹۲	-۰.۵۸۸	۰.۰۰۱	-۳.۵۴۱	بهبود راه های ارتباطی
-۰.۲	-۰.۸۵	-۰.۵۲۹	۰.۰۰۲	-۳.۲۷۳	گسترش خدمات زیر بنایی (آب، برق، مخابرات و غیره)
۰.۰۶	-۰.۵۷	-۰.۲۵۵	۰.۱۰۸	-۱.۶۳۹	آلودگی های صوتی، آلودگی هوا و...
۰.۸	۰.۲۶	۰.۵۲۹	۰	۳.۹۹۸	ایجاد مناطق حفاظت شده
۰.۱۷	-۰.۵۲	-۰.۱۷۶	۰.۳۱	-۱.۰۲۶	بهبود وضعیت معابر داخلی

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۰

نتیجه گیری

امروزه گردشگری به عنوان یکی از ارکان اصلی اقتصاد جهانی سهم چشمگیری را در معاملات بین المللی ایفا کرده است. از این رو با توسعه فعالیت های گردشگری و شناساندن بخشی از جاذبه های گردشگری ایران به خصوص در روستاها، می توان به بهبود و ارتقای این فضاها کمک شایانی کرد و برای بهسازی و بازسازی کالبد اقتصادی و اجتماعی و زیست محیطی آنها گام های موثری برداشت و با توسعه گردشگری روستایی به اقتصاد ملی کمک کرد (اعظمی و همکاران، ۱۳۹۵: ۳۷). بر اساس بررسی های انجام شده روند روز افزون توسعه گردشگری در روستای درک اثرات و پیامدهای متعدد مثبت و منفی را به دنبال داشته است که مهمترین اثرات اقتصادی که دارای سطح معناداری هستند شامل افزایش درآمد، ایجاد اشتغال، افزایش سرمایه گذاری دولتی، افزایش سرمایه گذاری خصوصی،

افزایش تولید صنایع دستی و افزایش قیمت ها. در بعد اجتماعی- فرهنگی گردشگری اثرات مثبتی که دارای سطح معناداری بوده اند شامل: تغییر در نوع پوشش اهالی روستا، گسترش روابط بیرونی روستاها با روستاهای همجوار، بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی، بهبود وضعیت آموزش، بهبود کیفیت زندگی، کاهش مهاجرت، بهبود کیفیت خدمات اجتماعی می باشند. در بعد زیست محیطی اثراتی که دارای تاثیرات مثبت و سطح معناداری در گردشگری می باشند شامل: حفظ محیط زیست جانوری، گسترش فضای سبز، بهبود راه های ارتباطی، گسترش خدمات زیر بنایی (آب، برق، مخابرات و غیره) و ایجاد مناطق حفاظت شده می باشند.

منابع

۱. اعظمی، امیر، حشمتی، مهدی، سلیمانی، عادل، علی بیگی، امیر حسین، (۱۳۹۵)، تبیین اثرات گردشگری بر توسعه پایدار روستایی: مطالعه موردی روستای ریجاب از توابع شهرستان دالاهو در استان کرمانشاه، فصلنامه میزات و گردشگری، شماره ۲، سال ۱۳۹۵. صص ۲۳-۴۲.
۲. ایمانی، بهرام، یاری، ارسطو، اسدپور، زهره، (۱۳۹۸)، بررسی اثرات گردشگری روستایی بر کیفیت زندگی (مطالعه موردی: روستای کریک شهرستان دنا)، فصلنامه علمی- پژوهشی، جغرافیا برنامه ریزی منطقه ای، سال نهم، شماره ۳، تابستان ۱۳۹۸، صص ۳۳۴-۳۲۱.
۳. بیات، ناصر، بدری، سید علی، رضوانی، محمدرضا، (۱۳۹۷)، تحلیل مقایسه ای ادراکات ساکنان محلی به اثرات گردشگری در نواحی روستایی (مورد مطالعه: روستاهای حوضه آبریز رودخانه کلان شهرستان ملایر)، پژوهش های روستایی، دوره ۹، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۷. صص ۴۷۸-۴۹۵.
۴. سجادی، اشرف، احمدی، فاطمه، (۱۳۹۲)، ارزیابی اثرات گردشگری روستایی شهرستان فومن از دیدگاه جامعه روستایی، مطالعات مدیریت گردشگری، سال هشتم، شماره ۲۳، پاییز ۱۳۹۲، صص ۱۵۵-۱۷۵.
۵. تقی زاده فانی، ابوالقاسم، جلیلی، جلوه (۱۴۰۰)، بررسی میزان بومی سازی سیاستگذاری های توسعه روستایی با تأکید بر برنامه های اول تا ششم توسعه در ایران، نشریه جغرافیا و روابط انسانی، تابستان ۱۴۰۰ دوره ۴ شماره ۱، صص ۲۰۰-۱۸۲.
۶. علیقلی زاده، ناصر، (۱۳۹۸)، اثرات توسعه گردشگری روستایی بر بخش کشاورزی (مطالعه موردی: روستاهای جلگه ای دهستان میان بند شهرستان نور)، برنامه ریزی و توسعه گردشگری، دوره ۸، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۸، صص ۱۱۱-۱۲۹.

۷. فرهادیان، همایون، فاضل ساعتچی، معصومه، عباسی، عنایت، خسروانی، فرهاد، (۱۳۹۵). بررسی اثرات مختلف گردشگری در توسعه روستایی: مطالعه موردی شهرستان رامسر، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۹، شماره ۱، بهار ۱۳۹۵، صص ۵۲-۲۷.
۸. قادرمرزی، حامد، جمینی، داود، جمشیدی، علیرضا، (۱۳۹۴). واکاوی اثرات گردشگری بر توسعه نواحی روستایی مورد روستای قوری قلعه، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم، زماره ۴، زمستان ۱۳۹۴، صص ۱۱۱-۱۲۷.
۹. قدیری معصوم، مطیعی، سیدحسن، مهرپویا، حسن، (۱۳۹۲). تبیین اثرات کالبدی گردشگری بر نواحی روستایی، مورد پژوهش: دهستان های بیرون بشم- بخش کلاردشت، برنامه ریزی و توسعه گردشگری، سال دوم، شماره ۵، تابستان ۱۳۹۲، صص ۳۳-۴۹.
۱۰. قربانی، رسول، زادولی، فاطمه، زادولی، شاهرخ، (۱۳۹۳). ارزیابی اثرات منفی توسعه گردشگری بر روستاهای جاذب گردشگر (نمونه موردی: روستای کندوان شهرستان اسکو)، برنامه ریزی منطقه ای، سال چهارم، شماره ۱۵، پاییز ۱۳۹۳، صص ۱۰۳-۱۱۸.
۱۱. نادری مهدی، کریم، اذانی، مهری، یعقوبی، احمد، روستایی، مریم، (۱۳۹۲). واکاوی اثرات گردشگری در روستای ایبانه با استفاده از تکنیک *SWOT* تحقیقات جغرافیایی، سال ۲۸، زمستان ۱۳۹۲، صص ۳۱-۴۴.
۱۲. نظریان، اصغر، زال نژاد، کاوه، میرزانژاد، رضا، (۱۳۹۴). تحلیل اثرات گردشگری بر روند توسعه روستا شهرها، مورد: سرعین، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم، شماره ۳، پاییز ۱۳۹۴، صص ۱۳۷-۱۵۲.
۱۳. نوری پور، مهدی، درخشان، الهام، شریفی، زینب، (۱۳۹۷). اثرات توسعه گردشگری در روستاهای بخش مرکزی شهرستان بویراحمد، راهبردهای توسعه روستایی، جلد ۵، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۷، صص ۴۲۷-۴۴۰.